

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Research) เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านโป่งขุนเพชรพัฒนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ผู้วิจัยได้ค้นคว้า รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มานำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
 - 1.1 ความหมายของจิตสาธารณะ
 - 1.2 รูปแบบของจิตสาธารณะ
 - 1.3 ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ
 - 1.4 คุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่ม
 - 2.1 ความหมายของกระบวนการกลุ่ม
 - 2.2 จุดมุ่งหมายของกระบวนการกลุ่ม
 - 2.3 ลักษณะของกระบวนการกลุ่ม
 - 2.4 กระบวนการจัดกระบวนการกลุ่ม
 - 2.5 เทคนิคของกระบวนการกลุ่ม
 - 2.6 ขนาดของกลุ่ม
 - 2.7 เวลาและจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่ม
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
 - 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่ม

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธาณะ

1.1 ความหมายของจิตสาธาณะ ได้มีผู้ให้ความหมายดังนี้

ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของจิตสาธาณะไว้หลากหลายดังนี้

ชาย โพรธิตา และคณะ (2540) ใช้คำว่า จิตสำนึกต่อสาธาณสมบัติ และให้ความหมายในเชิงพฤติกรรมไว้ว่า การใช้สาธาณสมบัติอย่างรับผิดชอบ หรือการรับผิดชอบต่อสาธาณสมบัติซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่

1. รับผิดชอบต่อสาธาณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธาณสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นที่ที่ที่มีส่วนร่วมในการดูแลสาธาณสมบัติ ในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ เช่น การแจ้งผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเมื่อได้พบความเสียหายเกิดขึ้น เป็นต้น

2. การเคารพสิทธิในการใช้สาธาณสมบัติของผู้อื่น เพราะสาธาณสมบัติคือของที่คนทั่วไปมีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ดังนั้น การใช้สาธาณสมบัติอย่างรับผิดชอบต่อส่วนตนจึงหมายถึงการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธาณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

งานวิจัยของ ชาย โพรธิตา และคณะ (2540) ที่ทำการศึกษาจิตสำนึกต่อสาธาณสมบัติ : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร ได้สรุปความเข้าใจของจิตสาธาณสมบัติหรือจิตสาธาณะไว้เป็นสองระดับ คือ

ระดับที่ 1 เป็นจิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธาณสมบัติที่ตนใช้ก็พอ ซึ่งเป็นการแสดงออกว่าบุคคลมีความเข้าใจว่าควรหรือไม่ควรปฏิบัติอย่างไรกับสาธาณสมบัติ

ระดับที่ 2 เป็นระดับที่บุคคลกระทำการ อันแสดงว่าเขามีความรับผิดชอบต่อสาธาณสมบัติไม่ว่าจะได้ใช้หรือไม่ใช้สาธาณสมบัตินั้นก็ตาม เช่น การมีส่วนในการบำรุงรักษาสาธาณสมบัติที่ชำรุดเสียหาย

กนิษฐา นิตส์พัฒนา และคณะ (2541) ได้ให้ความหมายของจิตสาธาณะว่า เป็นคำเดียวกับคำว่า จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกันหรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2541) ใช้คำว่า “จิตสำนึก” จิตสำนึก (Consciousness) เป็นสภาวะจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่างๆ สภาวะจิตใจดังกล่าวเกิดการรับรู้ ซึ่งมีความหมายเหมือนกับการรู้ตัว (awareness) อันเป็นผลจากการประเมินค่า การเห็นความสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากทัศนคติ (attitude) ความเชื่อ (beliefs) ค่านิยม (values) ความเห็น (opinion) ความ

สนใจ (interests) ของบุคคล คำว่า “จิตสำนึก” มีความหมายใกล้เคียงที่สุดกับคำว่า “ความเชื่อ (beliefs)” ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการรวบรวมและสัมพันธ์กันของประสบการณ์ของคน ทำหน้าที่ประเมินค่าของจิตใจว่าสิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญ หากปราศจากความเชื่อประสบการณ์ต่าง ๆ ที่คนมีอยู่นั้น ก็จะอยู่เพียงในความทรงจำ ไม่มีส่วนใดมีความสำคัญเด่นชัดขึ้นมา แต่หากว่าประเมินค่าแล้วตระหนักถึงความสำคัญที่มีต่อสิ่งนั้นแสดงว่า จิตสำนึกถึงสิ่งนั้น ๆ ของบุคคลได้เกิดขึ้นแล้ว จิตสำนึกของบุคคลเป็นสภาวะที่จิตใจก่อนการแสดงออกเชิงพฤติกรรมทางกายภาพของบุคคล การมีจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งหนึ่งไม่ทำให้คนต้องแสดงออกตามจิตสำนึกเสมอไป พฤติกรรมแสดงออกใด ๆ ของมนุษย์นั้นเป็นผลมาจาก (1) ทักษะ (2) บรรทัดฐานของสังคม (3) นิสัย และ (4) ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังจากการทำพฤติกรรมนั้นๆ แล้ว

มัลลิกา มัติโก (2541) ให้ความหมายจิตสำนึกทางสังคมว่าเป็นการตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542) ได้ให้ความหมายจิตสาธารณะว่าเป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ได้ให้ความหมายของ จิตสาธารณะว่าหมายถึงความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544) ให้ความหมายว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคล ที่มีกรปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะ ต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจากสาธารณะ

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547) ให้ความหมายของจิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม และการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

2. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น

เจษฎา หนูรุ่ง (2551) ได้สังเคราะห์จากการศึกษาความหมายที่มีผู้ให้ไว้ต่าง ๆ กันนั้นสรุปได้ว่าจิตสาธารณะแบ่งได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การใช้ โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้
 - 1.1 คุณแลรักษาสิ่งของ เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี
 - 1.2 ลักษณะของการใช้ ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด และทะนุถนอม
2. การถือเป็นหน้าที่ โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้
 - 2.1 ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด
 - 2.2 รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแลสาธารณสมบัติของส่วนรวม
3. การเคารพสิทธิ โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้
 - 3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง
 - 3.2 แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

1.2 รูปแบบของจิตสาธารณะ

รูปแบบของจิตสาธารณะหรือจิตสำนึกสาธารณะนั้น มีการแบ่งรูปแบบที่แตกต่างกันไป ตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งแบ่งรูปแบบของจิตสำนึกไว้ ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล (2542) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่ามีอยู่ 3 ด้านหลัก ๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งเน้นปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

1.3 ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ

การที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กรแล้ว การขาดจิตสำนึกสาธารณะยังมีผลกระทบต่อชุมชนระดับประเทศ และระดับโลก ดังนี้ (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ สังคม สัจจร, 2543)

ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหาคือ

- 1) สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง
- 2) สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

ผลกระทบระดับครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาคือ

- 1) ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง
- 2) การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว

ผลกระทบระดับองค์กร ทำให้เกิดปัญหาคือ

- 1) การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร
- 2) ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น
- 3) การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว
- 4) องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

1.4 คุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

ยุทธนา วรณปิติกุล (2542) กล่าวถึง บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะว่าต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1.4.1 การทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วยอาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชน ประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่าง ๆ

1.4.2 เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกัน ไม่สนใจการเมือง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเกิดข้อขัดแย้ง การยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้น ผู้มีจิตสำนึกสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทน

ตระหนักว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย และหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติ สร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจ และผนึกกำลังเพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

1.4.3 คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คนในสังคมต้องคำนึงถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

1.4.4 การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้ ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัวรวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่างๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคมคือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่ม

2.1 ความหมายของกระบวนการกลุ่ม

ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

Beach (1965 อ้างถึงใน ภนิตา ภูโตนนา, 2539) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีการศึกษาอย่างมีระบบและด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ โดยมีการประมวลความรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มในองค์การเพื่อความเข้าใจเรื่องพลังและพฤติกรรมของกลุ่ม ที่มีการอาศัยความรู้จากสาขาจิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา วัฒนธรรม รัฐศาสตร์และความรู้บางส่วนจากวิชาเศรษฐศาสตร์

Cartwright and Zander (1968 อ้างถึงใน กาญจนา ไชยพันธุ์, 2549) ได้ให้ความหมายกระบวนการกลุ่มไว้ดังนี้

1) กระบวนการกลุ่ม หมายถึง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบหนึ่ง ที่กลุ่มควรจัดให้มีและควรดำเนินการ โดยอุดมการณ์ จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสมาชิกคุณค่า และประโยชน์ที่สมาชิกและสังคมควรได้รับ ซึ่งการรวมกลุ่มดังกล่าวจะมีคุณค่าต่อสมาชิก ซึ่งนับว่าเป็นการรวมกลุ่มในอุดมคติที่สมาชิกทุกคนจะมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีการกำหนดการ เป็นผู้นำผู้ตาม ทุกคนจะใช้สติปัญญาและความสามารถที่ตนมีอยู่อย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนและสังคม

2) กระบวนการกลุ่ม หมายถึง ชุดเทคนิค เช่น การเล่นบทบาท (Role Playing) การอภิปรายตามรหัส 66 (Buzz - Session) การสังเกต (Observation) การส่งผลย้อนกลับของกระบวนการกลุ่ม (Feedback of Group process) และการตัดสินใจของกลุ่ม (Group Decision) ซึ่งเทคนิคต่าง ๆ นี้ถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางเพื่อนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางเพื่อนำมาใช้ในการอบรมและปรับปรุงทักษะต่าง ๆ ของบุคคล

3) กระบวนการกลุ่ม หมายถึง แหล่งที่ใช้แสวงหา เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่มและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

ช่อลัดดา ขวัญเมือง (2541) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลุ่ม หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนได้มีพัฒนาการในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่บกพร่อง เป็นปัญหาควรแก้ไขโดยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ จึงเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าใจความต้องการของตนเองและของผู้อื่น จากการสัมผัสด้วยการปฏิบัติจนเกิดการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ชญญา อภิบาลกุล (2542) ได้กล่าวว่า กลุ่มสัมพันธ์ คือ การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับกลุ่มคนเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องทัศนคติ พฤติกรรม และความสัมพันธ์ของคนและกลุ่มอันจะเป็นประโยชน์ต่อความเป็นอยู่ และการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2549) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่ม คือ การที่บุคคลมารวมกันเพื่อศึกษาประสบการณ์ของกลุ่มหลาย ๆ ฝ่าย ศึกษาพฤติกรรมการเป็นผู้นำผู้ตาม ความคิด ฝึกปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีการศึกษาจากประสบการณ์ โดยผู้ศึกษาต่อเข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น

จากความหมายของกระบวนการกลุ่ม สามารถสรุปได้ว่า การที่บุคคลมารวมกลุ่มกัน มีการใช้เทคนิคหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงตนเองและกลุ่มให้มีประโยชน์ต่อไป

2.2 จุดมุ่งหมายของกระบวนการกลุ่ม

เรวดี วงศ์พรหมเมฆ (2520 อ้างถึงใน ช่อลัดดา ขวัญเมือง, 2541) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของ กระบวนการกลุ่มดังนี้

- 1) ให้โอกาสได้สำรวจตนเองตลอดจนสร้างความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น
- 2) ให้เข้าใจองค์ประกอบที่สำคัญของการทำงานเป็นกลุ่ม เข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง
- 3) ให้ได้ฝึกทักษะการแก้ปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดวิจัย
วันที่..... - 3 ก.ย. 2555.....
เลขทะเบียน..... 248522.....
เลขเรียกหนังสือ.....

4) ให้คนรู้จักนำความรู้และทักษะต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และพัฒนาการทำงานของคนต่อไป

คมเพชร ฉัตรศุกกุล (2542) สรุปถึงจุดมุ่งหมายของกระบวนการกลุ่มดังนี้

- 1) เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเองอย่างถูกต้อง
- 2) เพื่อสร้างความเข้าใจในบุคคลอื่น
- 3) เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันของสมาชิก

จากจุดมุ่งหมายที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการกลุ่มมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลได้มีโอกาสปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงบุคลิกลักษณะ ความคิดเห็น และพฤติกรรม รวมถึงสามารถเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้

2.3 ลักษณะของกระบวนการกลุ่ม

ลักษณะของกระบวนการกลุ่มตามที่ ทองอินทร์ วงศ์โสธร ประดิษฐ์ อุปรมัย และ ประมวล บุญยโศตระ (2534) ได้เสนอไว้ดังนี้

2.3.1 มีการวางระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ จะต้องรู้ว่าเป้าหมายของกลุ่มคืออะไร และกิจกรรมนั้นจะดำเนินไปสู่เป้าหมายได้โดยกระบวนการอะไร

2.3.2. ยอมรับความเป็นผู้นำของสมาชิกในกลุ่มคนใดคนหนึ่ง ให้ผู้นำสามารถนำกลุ่มเข้าสู่ระบบที่วางไว้นั้น

2.3.3 สมาชิกทุกคนเคารพในความคิดเห็นของคนอื่น ๆ การฟังความคิดเห็นของคนอื่นเป็นสิ่งจำเป็นเมื่อกิจกรรมสิ้นสุดจึงค่อยประมวลหรือสรุปความคิดเห็นนั้น ๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.3.4 สมาชิกจะต้องเข้าใจในบทบาทของตน และพยายามแสดงออกไม่ว่าในทางความคิด กำลังกายให้กับกลุ่มโดยทั่วถึงกัน

2.3.5 สมาชิกจะต้องเปิดเผยตัวเอง การอำพรางความคิด หรือพฤติกรรมซ่อนเร้นจะไม่ช่วยให้ตนเองได้พัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรม และจะไม่ช่วยกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย

2.3.6 สมาชิกยอมรับความแตกต่างของบุคคลว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้แน่นอน แต่ให้ใช้ความแตกต่างนี้ให้เกิดประโยชน์ต่อกัน ในแง่การสร้างเสริมมิใช่ทำลาย

2.3.7 การสื่อสารภายในกลุ่มให้เป็น ไปอย่างทั่วถึง เพราะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยทำให้ปัญหาการขัดแย้งลดลง

2.3.8 การเรียนรู้ในจิตวิทยาของคนและกลุ่มจะเป็นประโยชน์ต่อกันสัมพันธภาพเป็นอย่างมาก เพราะจะช่วยให้คนเข้าใจซึ่งกันและกันและสามารถเข้าถึงกันได้อย่างแนบเนียน

จากลักษณะของกระบวนการกลุ่ม อาจสรุปได้ว่า กลุ่มต้องมีเป้าหมายของกลุ่ม สมาชิกทุกคนต้องเคารพในความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สมาชิกจะต้องเข้าใจในบทบาทของตนเปิดเผยตัวเอง และการสื่อสารภายในกลุ่มจะต้องมีประสิทธิภาพเพื่อให้เข้าใจซึ่งกันและกัน

2.4 กระบวนการจัดกระบวนการกลุ่ม

นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2540) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมกลุ่มไว้เป็นขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นเตรียมการ วิทยากรต้องศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้รับการอบรม เช่น เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา หน้าที่การงาน จำนวน เป็นต้น แล้วมีการกำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตว่าต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับอะไรบ้าง เช่น ให้เกิดความคุ้นเคย ให้รู้จักกัน รู้จักบทบาทหน้าที่หรือให้ทำงานร่วมกันเป็นทีม จากนั้นจึงกำหนดเนื้อหา รูปแบบและวิธีการในการถ่ายทอด เป็นต้น

2) ขั้นดำเนินกิจกรรม เป็นกระบวนการเดียวกันกับการสอน คือ มีการนำเข้าสู่กิจกรรมโดยการสร้างสิ่งเร้ากระตุ้น ให้ผู้เข้ารับการอบรมอยากรู้ อยากเห็น อยากทำ ต้องการมีส่วนร่วม เป็นการปูพื้นให้เกิดความพร้อมหรือการสร้างบรรยากาศ ให้เกิดการเรียนรู้ เมื่อผู้เข้ารับการอบรมเกิดความพร้อมแล้ววิทยากรจะทำการสอนหรือถ่ายทอดโดยผู้เรียนเป็นผู้คิดผู้ทำตามรูปแบบที่วางไว้ จากนั้นให้มีการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกให้เกิดการอภิปรายร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การสรุปตามเป้าหมายที่วางไว้

3) ขั้นประเมิน เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรมแล้ว วิทยากรต้องทำการประเมินผลดูว่า ได้ผลตามจุดมุ่งหมายหรือไม่อย่างไร โดยอาจใช้วิธีการประเมินผลรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสังเกต การใช้แบบสอบถาม หรือแบบวัด การสัมภาษณ์ เป็นต้น

กองวิชาการ (2534) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีการจัดกิจกรรม เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ วิธีการจัดกิจกรรมนี้ได้จัดไว้เป็นขั้นตอน ซึ่งนอกจากจะสอดคล้องกับหลักวิชาแล้ว ยังเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นำกลุ่มในการดำเนินการด้วย ขั้นตอนการดำเนินการดังกล่าวมีดังนี้

ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมและเริ่มเข้าสู่กิจกรรม ผู้นำกลุ่มจะเริ่มกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มร่วมกิจกรรมตามจุดประสงค์ของกิจกรรมและทำให้สมาชิกกลุ่มรู้สึกคุ้นเคยและเป็นกันเองมากขึ้น

ขั้นกิจกรรม เป็นส่วนที่ช่วยให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เกิดประสบการณ์ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ตามเป้าหมาย

ขั้นสรุป เป็นส่วนที่ผู้นำกลุ่มและสมาชิกประมวลข้อความรู้ที่ได้จากขั้นกิจกรรมและนำมาสรุปหาสาระสำคัญที่จะสามารถนำไปใช้ต่อไปในอนาคต

จากกระบวนการจัดกระบวนการกลุ่ม สรุปได้ว่า มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นดำเนินการกิจกรรมและขั้นสรุป โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมายและดำเนินการให้บรรลุผลพร้อมทั้งประเมินผล

2.5 เทคนิคของกระบวนการกลุ่ม

ทิสนา แจมมณี (2542) ได้เสนอเทคนิคในการจัดกระบวนการกลุ่มโดยยึดทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคต่าง ๆ ดังนี้

1) เกม (Game) เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ดีในการสอน โดยผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมุติขึ้น ให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตัวเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะมีออกมาในรูปของการแพ้การชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วย

2) บทบาทสมมุติ (Role-Playing) เป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับคามนิยม วิธีการนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมุติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้นมาแล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้นและแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยประสบการณ์บุคลิกภาพ และความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้งและยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย

3) กรณีศึกษา (Case Study) เป็นวิธีการที่ใช้ในกรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ๆ มาคัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน และการอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

4) สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ การจำลองสถานการณ์จริงหรือสร้างเสริมสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้นและมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดงออกเพราะอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป

5) ละคร (Acting or Dramatization) คือ วิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตาม บทที่เขียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทที่กำหนดไว้ โดยไม่เอา บุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องอันจะมีส่วนที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนี้การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกันจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

6) กลุ่มย่อย (Small Group) วิธีการใช้กลุ่มย่อยในการสอนนี้ เป็นวิธีการที่ใช้กันมานานแล้ว อาจจะเป็นเพราะเล็งเห็นแล้วว่าเป็นประโยชน์ในการเรียนของผู้เรียน กลุ่มย่อยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น การใช้กลุ่มย่อย มีหลายวิธีต่าง ๆ กันแล้วแต่ผู้จัดจะคิดได้ เช่น การระดมสมอง (Brainstorming)

7) อภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นเทคนิคเบื้องต้นในการทำงานกลุ่มซึ่งมี ประโยชน์มากเพราะทำให้บุคคลในกลุ่มได้มีโอกาสร่วมมือกันอย่างเสรี สมาชิกจะมีพัฒนาการในเรื่องความนับถือในความคิดของบุคคลอื่น ความสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การป้องกันไม่ให้ สมาชิกในกลุ่มต้องตามความคิดของคนในกลุ่มมากเกินไป แต่จะต้องให้แสดงความคิดเห็นตนได้ การอภิปรายกลุ่มจะช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในสังคม การบูรณาการความคิดและ ก่อให้เกิดสัมพันธภาพซึ่งกันและกัน

การเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการนำไปจัดกระบวนการกลุ่มนั้น ควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย ของการจัดกิจกรรมเป็นหลัก รวมถึงจำนวนสมาชิกในกลุ่มด้วย เทคนิคในการจัดกระบวนการกลุ่ม นั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การจัดกิจกรรมนั้นบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิค การอภิปรายกลุ่ม กลุ่มย่อย บทบาทสมมติ และกรณีศึกษา

2.6 ขนาดของกลุ่ม

ขนาดของกลุ่ม คือ จำนวนสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพของการปฏิสัมพันธ์ ภายในกลุ่มตลอดจนการสื่อสารระหว่างสมาชิก และมีผู้ที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขนาดของกลุ่ม ดังนี้ เยาวพา เศษะคุปต์ (2517 อ้างถึงใน ตีรกา รัตนะวรรณ, 2543) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ขนาดของกลุ่มว่า ขนาดของกลุ่มที่ช่วยให้การทำงานหรือการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จดีควรเป็น กลุ่มขนาดเล็ก ซึ่งมีสมาชิกประมาณ 5-15 คน ครูผู้สอนควรเลือกกำหนดให้เหมาะสมกับลักษณะ เนื้อหาและกิจกรรม

จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ (2521) ได้เสนอความคิดเห็นว่า นักจิตวิทยานิยมศึกษากลุ่ม ขนาดเล็กที่มีสมาชิกไม่เกิน 15 คน เพราะจะทำให้ดูการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวได้ง่าย ถ้ามี

จำนวนสมาชิกมากเกินไปสมาชิกทุกคนอาจไม่มีโอกาสได้แสดงความต้องการของคนได้ ซึ่งทำให้บรรยากาศน่าเบื่อหน่าย สมาชิกจะไม่ให้ความสนใจ และอาจจะออกไปจากกลุ่มไปในที่สุด

Mavin Shaw (1976 อ้างถึงใน ตริกา รัตนะวรรณ, 2543) สรุปว่า กลุ่มย่อยควรมีสมาชิกในกลุ่มประมาณ 10 คนเป็นอย่างมาก แต่มีความเห็นว่าความร่วมมือในการทำงานของสมาชิก

วัฒนพล โชควิวัฒนวิช (2546) ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมควรมีจำนวนสมาชิกในกลุ่มประมาณ 8 – 10 คน เพราะจะทำให้การทำกิจกรรมกลุ่มเกิดประสิทธิภาพมากที่สุดและมีความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรม

ขนาดของกลุ่มเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก ในกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกมากเกินไปกระบวนการปฏิสัมพันธ์จะแตกต่างกันไปด้วย จำนวนสมาชิกที่เหมาะสมควรมีไม่เกิน 15 คน เพราะการจัดกิจกรรมกลุ่มจะเกิดประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรม

2.7 เวลาและจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่ม

เวลาที่ใช้ (Time Required) มีผู้ที่เสนอ ดังนี้

Patterson (1973 อ้างถึงใน ตริกา รัตนะวัน, 2543) สรุปว่า การให้ทำกระบวนการกลุ่มควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง แต่ถ้าเวลาในการเข้าร่วมกระบวนการมีน้อยอาจจะจัดสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ซึ่งช่วงเวลาในการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสำหรับเด็กประถมศึกษาควรไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเด็กอาจจะเกิดความเบื่อหน่ายได้

Trotzer (1977 อ้างถึงใน ชูชัย สมितिไกล, 2527) เสนอว่าระยะเวลาในการเข้ากลุ่มแต่ละครั้งอาจใช้เวลา 1 ชั่วโมงถึง 2 ชั่วโมง แต่สำหรับเด็กที่ใช้ควรลดลง ประมาณ 20 นาที ถึง 1 ชั่วโมง นอกจากนี้หากจัดทำกับสถานศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาถึงการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษานั้นด้วย เช่น ในโรงเรียนส่วนมากจัดเป็นคาบ ๆ ละ 50 นาที ซึ่งสามารถช่วยในการกำหนดได้ว่าควรใช้เวลาในการเข้ากลุ่มเท่าใด สำหรับจำนวนครั้งขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายและธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม แต่อย่างน้อยที่สุดควรเข้ากลุ่มไม่ต่ำกว่า 8 ครั้ง ถ้าหากยิ่งมากกว่านี้ก็จะยิ่งเป็นการดี

วัฒนพล โชควิวัฒนวิช (2546) การจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มควรมีเวลาในการเข้าร่วมประมาณ 50-60 นาที เป็นเวลา 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์และมีการจัดกิจกรรมอย่างน้อย 8 ครั้ง หรือมากกว่าก็จะช่วยให้เกิดผลที่ดียิ่งขึ้น

จากเวลาและจำนวนครั้งในการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มที่กล่าวมา สรุปได้ว่า เวลาและจำนวนครั้งในการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มนั้น ควรจัด 8 – 12 ครั้ง และใช้เวลาประมาณ 50 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสมาชิกภายในกลุ่มและพัฒนาการของบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งในการ

วิจัยครั้งนี้ได้จัดโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม 10 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที และจัดโปรแกรมต่อเนื่องติดต่อกัน 2 วัน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2552) ศึกษาระดับจิตสาธารณะและเปรียบเทียบจิตสาธารณะของ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผลการวิจัย พบว่า ระดับจิตสาธารณะของ ทั้งภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษาที่มีภูมิลำเนา ศาสนา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันพบว่า มีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาที่อยู่ในคณะวิชา ชั้นปีที่ศึกษา อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ แตกต่างกัน พบว่า นักศึกษามีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน

เจษฎา หนูรุ่น (2551) ศึกษาปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้น ที่ 3 โรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การ ถดถอยระหว่างปัจจัยจิตลักษณะรายด้านกับจิตสาธารณะโดยรวมมีค่าเท่ากับ .572 สามารถอธิบาย ร่วมกันได้ 32.7% โดยปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต สุขภาพจิต ค่านิยมความเป็นไทยและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีค่านำหนัก ความสำคัญเท่ากับ .213, .203, .178 และ .148 ตามลำดับส่วนสติปัญญาและความเชื่ออำนาจในตน ส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่านำหนักความสำคัญเท่ากับ .108 และ .107

วิทย์พัฒน์ สิธา (2551) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่า 1) จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรีสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง อัตมโนทัศน์ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว การขัดเกลาทางสังคม และเหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม (X5) อัตมโนทัศน์ (X2) ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว (X3) มีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์เท่ากับ .302 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีอำนาจจำแนกในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 8.80

นิตา ทองมีเหลือ และคณะ (2550) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคมกับการ มีจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยทางจิต ได้แก่ เอกลักษณะแห่งตน ลักษณะมุ่งอนาคต และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และสัมพันธ์ภาพระหว่าง

เพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายมากกว่าทางจิต มีความสัมพันธ์ทางลบกับจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3) ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และเอกลักษณ์แห่งตน โดยสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร้อยละ 38.1

4) ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตเพศชาย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต และสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน โดยสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตชาย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร้อยละ 43.1

5) ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตเพศหญิง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต เอกลักษณ์แห่งตน และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน โดยสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตเพศหญิงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร้อยละ 34.1

พรพรม พรคพวก (2550) ศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรปัจจัยทั้งห้าตัวคือ การรับรู้ความสามารถของตน การคล้อยตามผู้อื่น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับจิตสาธารณะโดยรวม มีความสัมพันธ์กัน ($R = .695$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสามารถอธิบายผลรวมกันได้ 48.20% และค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ การรับรู้ความสามารถของตน ($\beta = .633$) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ($\beta = .153$) ตัวแปรปัจจัยทั้งห้าตัวกับจิตสาธารณะรายด้านทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้ด้านการถือเป็นเรื่องใหญ่ และด้านการเคารพสิทธิการใช้ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามมีความสัมพันธ์กัน (Wilks' $\Lambda = .498$) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามระหว่างตัวแปรปัจจัยกับจิตสาธารณะรายด้านมีค่า .560, .506 และ .619 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า และค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะรายด้านทั้งสามด้านมากที่สุดคือ การรับรู้

ความสามารถของคน ซึ่งมีค่าเท่ากับ .441, .483 และ .604 ตามลำดับ โดยส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะด้านการหลีกเลี่ยงการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และส่งผลทางบวกต่อการถือเป็นหน้าที่และด้านการเคารพสิทธิการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .152, .113 และ .102 ตามลำดับ และในด้านการเคารพสิทธิการใช้ยังพบว่า การคล้อยตามผู้อื่นส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .104

บุญทัน ภูบาล (2549) ศึกษาการใช้ชีวิตที่สุจริตและคุณธรรมเป็นต้นแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการใช้ชีวิตที่สุจริตและคุณธรรมเป็นต้นแบบ มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวม ก่อนการใช้ชีวิตที่สุจริต ระหว่างการใช้ชีวิตที่สุจริตและหลังการใช้ชีวิตที่สุจริตและคุณธรรมเป็นต้นแบบในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 4 สัปดาห์ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการใช้ชีวิตที่สุจริตและคุณธรรมเป็นต้นแบบ มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยแยกตามรายองค์ประกอบของจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ ก่อนการใช้ชีวิตที่สุจริต ระหว่างการใช้ชีวิตที่สุจริต และหลังการใช้ชีวิตที่สุจริตในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยทั้ง 3 องค์ประกอบมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 4 สัปดาห์

ธรรมนันท์กา แจ่มสว่าง (2547) ศึกษาเรื่องผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่านักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ กับเพศที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มุกดา หวังคิด (2547) ศึกษาเรื่องการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียน ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์มีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้โปรแกรมฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดย

นำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

นันทวัฒน์ ชุนชี (2546) ศึกษาการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมกับเพศที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนหญิงมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะทำให้ทราบว่า การพัฒนาจิตสาธารณะสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือ การใช้บทบาทสมมติ การใช้วีดิทัศน์หุ่นเชิด สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการกระบวนการกลุ่มในการพัฒนาจิตสาธารณะ

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่ม

วัฒนพล หนูเรียงสาย (2543) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนท่าโพธิศรีวิทยา อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับการฝึกโปรแกรมกลุ่มสุขภาพจิต (2543) และ โปรแกรมฝึกกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาด พบว่านักเรียนที่อยู่ในกลุ่มทดลองมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ศิริกา รัตนวัน (2543) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนามนุษยสัมพันธ์ของวัยรุ่นในสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 10 คน กลุ่มควบคุม 10 คน จากการศึกษาพบว่า หลังการทดลองเด็กวัยรุ่นในกลุ่มทดลองมีคะแนนมนุษยสัมพันธ์สูงกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

กาญจนา ไชยพันธุ์, วริศรา ศรีสวัสดิ์ และ ฉันทนา อุดมสิน (2535 อ้างถึงใน กาญจนา ไชยพันธุ์, 2547) ศึกษาผลการใช้กระบวนการกลุ่มและการให้คำปรึกษาแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความรู้สึกรู้จักคิดเกี่ยวกับตนเองของวัยรุ่นในสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นชายอายุ 13-18 ปี จำนวน 20 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 10 คน กลุ่มควบคุม 10 คน โดยกลุ่มทดลองได้จัดกิจกรรมกลุ่มร่วมกับการให้

คำปรึกษาแบบผสมผสาน การวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีอัตรานวัตกรรมที่เกี่ยวกับตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

วาสิณี ชุ่มกิ่ง (2549) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่าง 32 คน เป็นกลุ่มทดลอง 16 คน กลุ่มควบคุม 16 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่อยู่ในกลุ่มทดลองมีทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านจิตพิสัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

สมพร โตะประคู่ (2534) ศึกษาการพัฒนาการปรับตัวทางสังคมโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสวนหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มละ 10 คน ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีการพัฒนาการปรับตัวทางสังคมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีการพัฒนาการปรับตัวทางสังคมสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วันเพ็ญ สุมนาพันธุ์ (2545) ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับประกาศนียบัตร สาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์ วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผลทำให้นักเรียนมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น

Lex (1973 อ้างถึงใน ฉัฐพล กล้าหาญ, 2540) ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติของนักศึกษาด้วยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ กับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในมลรัฐอินเดียน่า ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองสอนด้วยกลุ่มสัมพันธ์กับกลุ่มควบคุมสอนแบบเก่า ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาจิตใจทางด้านศาสนาของผู้เรียนทั้งสองกลุ่ม ไม่มีความแตกต่าง แต่จากการรายงานกลุ่มทดลองพบว่า นักศึกษาพอใจกับประสบการณ์ที่ได้รับยินดีเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และอยากเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์อีก

Praker (1983 อ้างถึงใน โสภภาพรรณ สุขเฟื่องฟู, 2545) ศึกษาเกี่ยวกับการฝึคนุชชสัมพันธ์ที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนเกรด A โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 120 คน แบ่งกลุ่มกลุ่มละ 30 คน แยกเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองได้รับการฝึคนุชช

สัมพันธ์สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 30 นาที เป็นเวลาติดต่อกัน 8 สัปดาห์ ผลพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนด้านความภาคภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้น

Zahra (1982 อ้างถึงใน วงษ์จันทร์ จำเหล่า, 2544) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกิจกรรมกระบวนการกลุ่มกับความพึงพอใจในงานที่รับผิดชอบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือ พนักงานบริษัท จำนวน 48 คน ผลการวิจัยพบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานที่รับผิดชอบแต่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะทำให้ทราบว่ากระบวนการกลุ่มจะให้ผลส่งเสริมสร้างสรรค์ทางด้านจิตวิทยา กล่าวคือจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการรับรู้ทางด้านความรู้สึก มีความจริงใจเป็นไปอย่างธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงทางความสามารถในการควบคุมความรู้สึกต่าง ๆ ของตนเอง มีการแสดงความประพฤติที่ตรงกับความรู้สึกของตน มีแนวทางในการสร้างแรงจูงใจ หมายถึงการเข้าใจในเรื่องการเข้าใจตนเอง การรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง พัฒนาในเรื่องการมองเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง มีความมั่นคงยิ่งขึ้นในด้านทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การใช้อำนาจลดน้อยลง มีการยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ลดการสั่งสอน การควบคุมผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น มีความรู้สึกพึ่งพาซึ่งกันและกัน

4. กรอบแนวคิดทางการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

